

Павло КЛІМКІН,
Міністр закордонних справ України

МИ ВПЕВНЕНІ У ПЕРЕМОЗІ УКРАЇНИ Й СВІТОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Вступна стаття до щорічного видання «Україна дипломатична» передбачає аналіз зробленого в році, що минає, та планів на рік наступний. Ну, що ж. 2018 рік був для нашої дипломатії особливим, і наступний теж буде особливим. Адже коли сусідня імперія веде війну проти твоєї країни, то для дипломатів особливими є всі без винятку воєнні роки.

Недаремно ж нашу роботу нині часто називають дипломатичним фронтом. І це майже не метафора. У гібридній війні, крім реального військового, існує чимало інших видимих і невидимих фронтів. І хоч на них начебто й не стріляють, однак результати битв можуть стати вирішальними для всієї кампанії. Отож, поки триває війна, головне завдання української дипломатії залишатиметься фронтовим: захист України та протидія російській агресії.

2018 року ми зробили один важливий і давно назрілий крок – не продовжили дію так званого великого Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією. Я передбачаю спонтанну реакцію читача: «Знайшли чим хвалитися! Це треба було зробити ще в 2014 році!»

У тому-то й річ, що тоді це був би постріл у ногу самому собі. Міжнародна спільнота, яка тоді вірила в панацею діалогу, засудила б таке рішення й послабила б підтримку України, а Росія, чого доброго, могла б і скористатися приводом для масштабного наступу. Тепер же весь світ сприйняв наш крок як цілком логічний і правильний.

А крім того, всі агресивні дії, що їх упродовж цих чотирьох років скоїла Росія, українська сторона ретельно зафіксувала як випадки порушення «Великого договору». Задokumentовані дані стали міцним підґрунтям для позовів України проти Росії в міжнародних судах. Ці суди діють неквапно

й виважено, дотримуючись усіх нудних юридичних процедур. Але насправді вони є могутнім механізмом у боротьбі з порушниками міжнародного права. Рано чи пізно міжнародна Феміда обов'язково каже своє вагоме слово, і тоді винному стає, м'яко кажучи, непереливки. Перші результати вже є. Нещодавно апеляційний суд Лондона вирішив на нашу користь справу про три мільярди доларів, які Янукович отримав від Москви. Далі, як кажуть, буде!

Дипломатичний аспект захисту України від російської агресії це перш за все забезпечення широкої та дієвої міжнародної підтримки. Головним майданчиком, на якому ми, тобто Україна і західні демократії, безпосередньо ведемо переговори з Росією є Нормандський формат. Надзвичайно важливими є переговорний трек США – РФ, де наші американські друзі погоджують з нами всі ключові позиції, а також майданчики міжнародних організацій. Практичні кроки за участю ОБСЄ обговорюються в Мінську. За чотири роки переговорів усьому світові стало ясно, що Москва від самого початку намагалася водити міжнародну спільноту за носа й не збиралася виводити свої війська з окупованих територій, без чого подальший прогрес є неможливим. Але Росія й сама впіймалася на власні хитрощі. Бо згода на переговори привела її до домовленостей, а вперте їх невиконання означає постійний тиск з боку міжнародної спільноти.

Реально забезпечити деокупацію регіону та його мирну реінтеграцію здатна спеціальна місія ООН, як це було зроблено в 1996–1998 роках у хорватському Подунав'ї. На створенні такої місії Україна наполягає вже тривалий час. Якщо спочатку це виглядало як нездійсненна мрія, то зараз відмахнутися від неї стає дедалі важче навіть Росії. Перекоаний, що, якщо будемо послідовні й наполегливі, то місію врешті-решт буде запроваджено. Але це має бути не російський симулякр, а справжня місія з поліцейським компонентом і ефективною міжнародною адміністрацією.

У цій гібридній війні дуже багато залежить від того, на чиему боці грає час. Захоплюючи Крим і Донбас, Росія розраховувала на те, що Захід трошки пообурюється, як це було в 2008 з Грузією, але скоро все уляжеться, бо ніхто не захоче серйозно псувати відносини з Москвою. Проте, уперше після Гітлера анексувавши чужу територію в Європі, вона переступила абсолютну червону лінію. Захід увів санкції, і, поки вони існують, Росія не зможе повернутися до повноцінного членства в міжнародному співтоваристві. Тому зняття чи бодай послаблення санкцій є життєво важливою метою російської політики. Росія наполегливо працює над тим, аби Європа відступила від своїх моральних принципів та цивілізаційних цінностей на угоду так званим «прагматикам», яких цікавить тільки негайний зиск. І слід визнати, що в цьому Москві вдалося досягти хоч і не вирішальних, але помітних успіхів.

З іншого ж боку, самовпевненість і схильність до спецоперацій зіграли з російською верхівкою поганий жарт. Втручання у вибори в США, кібератаки на державні та міжнародні інституції, нахабна брехня інформаційних кампаній, а особливо демонстративне отруєння навесні 2018 р. громадян Великої Британії прямо на британській території – усе це призвело до нових серйозних санкцій проти Росії.

Отже, в ЄС одночасно розвиваються й посилюються дві протилежні тенденції. Одні дедалі більше переконуються в глобальності російської загрози. Інші ж виступають за примирення з Росією та повернення до «business as usual». Серед останніх і куплені політики/аналітики/журналісти, і циніки-бізнесмени, для яких головне прибуток, і крайні ліві та праві, для яких Путін взірець сильного лідера, і безвідповідальні популісти, і наївні ідеалісти, які вірять в «appeasement» Росії шляхом поступок, і міщани-сибарити, яким начхати на якусь там Україну та моральні цінності, аби тільки ніхто не порушував їхнього комфорту, і ще багато різновидів «корисних ідіотів».

Перша тенденція однозначно переважає другу. Проте були і є ті, хто, скажімо, хотів би повернути Росію в Раду Європи. І те, що на цьогорічній осінній сесії ПА РЄ вдалося ще раз відбити їхні намагання, стало безумовним успіхом української дипломатії. Я маю на увазі не тільки дипломатичне відомство, а всіх, хто обстоював інтереси України в цьому питанні, передусім нашу бойову парламентську делегацію. Отже, за останніх рік-два у нашій дипломатії додалось іще одне завдання – боротися за єдність справжньої Європи, тієї, яка залишається вірною своїм демократичним принципам і готова активно їх боронити.

З моменту падіння радянського комунізму ми сприймали Європу як мудрого ментора, але про те, щоб ми самі могли надихати її на якісь рішення чи кроки, не було навіть думки. Однак за роки війни ми накопили величезний досвід, ми знаємо ворога і його підступність набагато краще, ніж будь-хто на Заході. Зрештою, ми здобули право вимагати від Європи поваги до її ж цивілізаційних цінностей, бо ми – єдина нація, яка захищає їх від агресора на полі бою, оскільки тільки українці й українки сьогодні платять за ці цінності своїм життям.

Ми будемо й далі переконувати Європу і Захід в такому:

Росія справді наважилася розпочати масштабну й комплексну гібридну війну проти всього демократичного світу, який в 2014 р. посмів заступитися за Україну. По суті це світова гібридна війна, яку багато хто й досі не хоче помічати. Мета у Москви вельми амбітна – дефрагментувати Захід, добитися розколу між США і Європою, між країнами Євросоюзу, а також НАТО. Тільки тоді Росія зможе здійснити свою параноїдальну мрію – відновити контроль над усіма територіями, які контролював Радянський Союз, і знову стати світовою наддержавою.

Європейські цивілізаційні цінності – не абстрактні поняття й не пусто-порожнє моралізаторство, а цілком реальний і дієвий чинник. Саме вони забезпечили силу, стабільність і процвітання об'єднаної Європи. Так звані «прагматики» та «реалполітики» або є провокаторами, або ж не бачать далі свого носа. Відхід від цінностей означатиме деградацію і розпад Європи, що може мати для неї найплачевніші наслідки. Зрештою, Європа вже проходила щось подібне в 1938 році.

Часи благодушного спокою, який запанував після завершення холодної війни, на жаль, минув. Ситуація змінилася докорінно. Ставки надзвичайно високі, небезпека винятково велика. Захід має змобілізуватися й згуртуватися на всіх рівнях і по всіх вимірах. Нам необхідне нове партнерство, нова ефективна платформа, яка могла б захистити демократичний світ від усіх видів гібридних загроз і змусити тоталітарну Росію виконувати норми міжнародного права. Саме відповідність міжнародному праву й демократії має стати головним принципом цієї платформи. Будь-яке їх порушення має викликати негайну й консолідовану реакцію. Україна готова зайняти належне місце й активно діяти в рамках такого партнерства.

У цьому контексті західний світ мав би остаточно усвідомити, що Україна вже фактично стала його органічною частиною й активним суб'єктом. Якщо в 2014 р. виглядало так, що Захід, виходячи з принципів міжнародного права, підтримав Україну як жертву нового локального конфлікту на пострадянській території, то зараз стало ясно, що насправді ситуація дещо складніша. Не тільки Захід боронить Україну, але й Україна боронить Захід, причому на самому передньому краї боротьби з імперською експансією Росії.

Багато хто на Заході це вже зрозумів. Невипадково ж після Майдану й початку російської агресії процес зближення України з ЄС та НАТО рушив уперед семимильними кроками. З уведенням безвізового режиму сотні тисяч українців уже змогли відвідати країни Євросоюзу без усяких перешкод і бюрократичної тяганини. Це не просто зручно, це змінює, європеїзує свідомість усього суспільства. Ми відчуваємо себе повноправними людьми вільного світу, ми знаємо, що там наше місце. Особливо інтенсивно розвивається життєво важливе для України партнерство з НАТО. Саміт Альянсу в 2018 році підтвердив перспективу членства в ньому нашої країни.

Європейська та євроатлантична інтеграція й раніше були стратегічними пріоритетами зовнішньої політики України, але тепер вони органічно поєдналися з пріоритетом звільнення окупованих російським агресором територій. Чим глибшою й міцнішою буде наша інтеграція з ЄС і НАТО, тим швидше прийде перемога. Тому сприяння проведенню в Україні європейських та євроатлантичних реформ буде й надалі одним з головних завдань нашої дипломатії.

До речі, реформується й саме Міністерство закордонних справ. Саме у цьому році було прийнято новий Закон України «Про дипломатичну службу». Головна його мета – позбавити нашу дипломатію від рудиментів радянської бюрократичної системи й сформувати дипслужбу сучасного європейського зразка. Зміни стосуються не тільки самої системи, але й кожного співробітника. Замість чиновницьких шестерінок у громіздкому апараті, нам потрібні ініціативні, творчі й відповідальні особистості, які досконало володіють професією. Принцип нового Закону такий: більше довіри, але й більше відповідальності.

Основоположним завданням нашого Міністерства є захист українських громадян за кордоном. Кожен наш співвітчизник має знати й бути впевненим – у разі потреби він завжди може розраховувати на всебічну допомогу рідної держави в особі українських дипломатів. Окрема, болюча тема – боротьба за звільнення українських політв'язнів із російських тюрем і таборів. Ми ні на хвилину не забуваємо їх, нагадуємо про них нашим зарубіжним партнерам практично на всіх переговорах. Нам уже вдалося організувати потужний тиск світового співтовариства на Москву, і він буде тривати, аж доки останній політв'язень не вийде на волю. Підтримка вітчизняного бізнесу також залишається важливим напрямком нашої роботи. Тут багато чого ще треба вдосконалювати, але те, що я чую від бізнесменів, свідчить, що позитивні зрушення вже відчутні.

І насамкінець згадаю, може, найголовніший український здобуток 2018 року, для досягнення якого багато зробили й наші дипломати. Рішення Вселенського Патріархату про надання автокефалії Українській помісній православній церкві та про визнання канонічності УПЦ КП – це не просто успіх, не просто велика перемога. Це, без перебільшення, вікопомна подія, яка вже увійшла в історію. У цій статті омину богословські нюанси. Скажу тільки про два аспекти автокефалії – соціальний і політичний. Визнання Константинополем канонічності УПЦ КП нарешті позбавить багатьох вірних обох патріархатів від сумнівів і терзань, укаже їм шлях до подолання розколу й до об'єднання в єдиній церкві. Із політичного погляду це також історична перемога. Адже національна помісна церква це один із найважливіших атрибутів незалежної держави. Створюючи єдину Українську православну церкву, ми вибудовуємо повноту свого суверенітету й нарешті розриваємо протиприродну залежність від колишньої метрополії, яка нині здійснює проти нас військову агресію.

Я упевнений у перемозі України й світової демократії, бо на нашому боці логіка історичного розвитку. Але за цю логічну перемогу все одно необхідно боротися з повною віддачею сил. Наступний, 2019 рік теж буде особливим. Ми до цього готові.